

Світлана Анатоліївна АЧКАСОВА

викладач кафедри управління фінансовими послугами,
Харківський національний економічний університет
пр. Леніна 9- а, м. Харків, 61166, Україна
E-mail : svet_achk@mail.ru
Телефон : +380577021836

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ОЦІНКИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Ачкасова, С. А. Методичний аспект оцінки стресостійкості страхових компаній [Текст] / Світлана Анатоліївна Ачкасова // Економічний аналіз : зб. наук праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 13. – С. 128-134. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Обґрунтовано теоретичні положення здійснення стрес-тестування страховиків, визначено сутність стресостійкості страхових компаній. Розглянуто доцільність розробки методичного підходу до оцінки останньої. Сформовано систему показників оцінки стресостійкості страхових компаній та проведено їх шкальне вимірювання. Розроблено методичний підхід до оцінки стресостійкості страхових компаній, який запропоновано для використання при здійсненні пруденційного нагляду. Визначено науково-методичні та практичні рекомендації з використання методичного підходу до оцінки стресостійкості у пруденційному надзгоді за діяльністю страхових компаній.

Ключові слова: пруденційний нагляд, ризик діяльності, оцінка стресостійкості, система показників, стрес-тестування страхових компаній.

Светлана Анатольевна АЧКАСОВА

МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ОЦЕНКИ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Аннотация

Обоснованы теоретические положения осуществления стресс-тестирования страховщиков, определена сущность стрессоустойчивости страховых компаний. Рассмотрена целесообразность разработки методического подхода к ее оценке. Сформирована система показателей оценки стрессоустойчивости страховых компаний, проведено их шкальное измерение. Разработан методический подход к оценке стрессоустойчивости страховых компаний, который предложен для использования при осуществлении пруденциального надзора. Предложены научно-методические и практические рекомендации по использованию методического подхода к оценке стрессоустойчивости в пруденциальном надзгоді за деятельностью страховых компаний.

Ключевые слова: пруденциальный надзор, риск деятельности, оценка стрессоустойчивости, система показателей, стресс-тестирование страховых компаний.

METHODICAL ASPECT OF ASSESSMENT STRESS STABILITY OF INSURANCE COMPANIES

Abstract

The theoretical position of stress testing insurers is considered. The essence of stress stability of insurance companies is defined. Feasibility of developing of methodical approach to assessing stress stability of insurance companies is discussed. The system of indicators to measure the stress stability of insurance companies is formed and conducted. Their scale measurement is worked out. Practical approach to assessing stress stability of insurance companies is set down. It has been proposed to use as the prudential supervision. Practical advice on the usage of methodical approach to assessing stress in prudential supervision of insurance companies is defined.

Keywords: *prudential supervision, risk activity, assessment stress stability, system of indicators, stress testing of insurance companies.*

JEL classification: G 23

Вступ. Актуальність дослідження питань оцінки стресостійкості страхових компаній визначена відповідністю Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами. Метою нагляду є забезпечення стійкості фінансових установ, у тому числі страхових компаній. Актуальним є удосконалення чинних Методичних рекомендацій до застосування страховиками стрес-тестів, затверджених Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг) 2006 року відповідно до прийнятої Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки. Це стало передумовою проведення досліджень із зазначеної теми роботи.

Питання стресостійкості досліджували науковці: Н. Внукова [1], О. Луданов [2], М. Потравний [3], О. Тенетник [4], вчені Республіки Казахстан, зокрема М. Тютюннікова [5], та ін.

Водночас узагальнення напрацювань з обраної проблематики дозволяє зробити висновок про наявність розбіжностей у підходах до оцінки стресостійкості страхових компаній.

Метою статті є обґрунтування методичного аспекту оцінки стресостійкості страхових компаній.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **такі завдання:**

- сформувати систему показників оцінки стресостійкості страхових компаній;
- розробити для цього методичний підхід.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що за напрямками стрес-тестування та стресостійкості фінансових установ захищено

понад 30 дисертацій, при цьому немає жодної, яка б стосувалася саме страхових компаній. Предметна галузь еволюціонувала від наукових пошуків, сконцентрованих на розв'язанні проблем визначення поняття «стресостійкості та стрес-тестування», до розробки методики проведення стрес-тестування страхових компаній [6-9].

На нашу думку, стійкість – це більш широке поняття, ніж стресостійкість, що характеризує здатність системи зберігати стан рівноваги у момент стресу. А стресостійкість страхової компанії – це здатність забезпечувати стан рівноваги показників під дією факторів ризиків при настанні кризової ситуації.

З урахування організаційного, функціонального, ресурсного та результативного підходів встановлено, що стрес-тестування є інструментом ідентифікації ключових ризиків на рівні регулятора та страхової компанії при застосуванні методів визначення впливу на фінансовий стан страхової компанії факторів ризиків, з метою оцінки готовності страховика до можливих кризових ситуацій, достатності капіталу для покриття можливих збитків; рівня пруденційності діяльності страховика.

Мікропруденційні індикатори стійкості – елементи даних щодо діяльності фінансових установ (страхових компаній), які містять характеристики стану об'єкта оцінювання, які застосовуватимуться для вимірювання ризиків.

Автором сформована система мікропруденційних індикаторів стійкості у складі 36 індикаторів та 9 груп. Із використанням методу аналізу ієрархій відібрано 6 пріоритетних груп та 11 показників за критеріями: відповідність між ризиком та показником оцінки, можливість

розрахунку на основі даних публічної фінансової звітності; відбір найбільш чутливих до впливу факторів-ризиків.

Найбільшу значущість мають 6 груп показників, що зайняли за рівнем пріоритетності 1-4 місце, зокрема: коефіцієнти достатності (адекватності) капіталу – 1 місце, коефіцієнти якості активів – 2 місце, коефіцієнти платоспроможності та незалежності, якість андеррайтингової політики та політики перестраховування, коефіцієнти аналізу

інвестиційної діяльності та доходності діяльності – 3 місце, якість управління та стійкість менеджменту – 4 місце.

До складу експертної групи увійшли: науковці, які займаються дослідженнями у сфері страхового ринку, фінансових послуг; працівники та керівники страхових компаній; представники саморегульованих установ у сфері страхування. Структуру опитаних, залежно від позиції на страховому ринку, наведено на рис. 1.

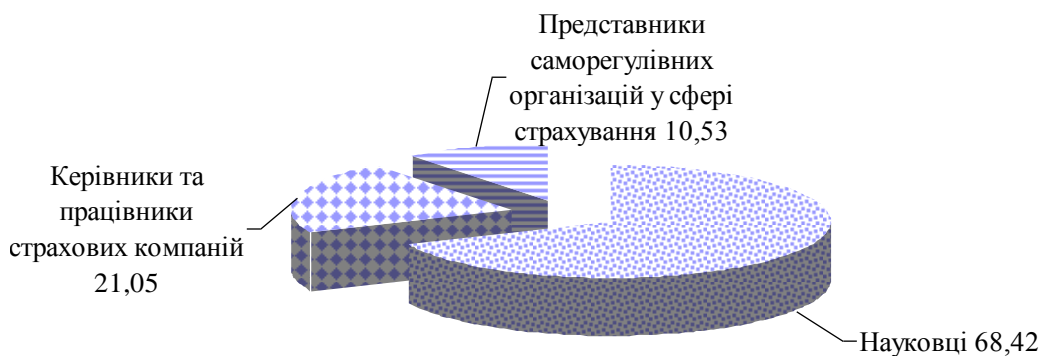

Рис. 1. Структура респондентів

Як видно з рис. 1, всі респонденти були поділені на три групи, найбільшу питому вагу у структурі опитаних склали керівники та працівники страхових компаній (21,05 %), представники

саморегульованих організацій у сфері страхування (10,53 %) та науковці (68,42 % опитаних).

Методику розрахунку показників оцінки стресостійкості страхових компаній подано у табл. 1.

Таблиця 1. Склад показників оцінки стресостійкості страхових компаній

Регулювання діяльності страхових компаній	Показник	Формула	Характеристика
1	2	3	4
ТРП, МВФ, Фінансова інспекція Швеції	Коефіцієнт незалежності від перестраховування (утримання ризику)	Чисті страхові премії / Страхові премії	Слугує ознакою політики управління страховими ризиками
Фінансова інспекція Швеції	Коефіцієнт рентабельності страхової діяльності Ліміт страхування	Чистий прибуток (збиток) / Страхові премії	Відображає ефективність страхової діяльності стосовно обороту, тобто рентабельність продажів
МВФ	Рівень капіталу у сукупних активах)	Капітал / Активи	Вказує на здатність поглинути втрати від ризику
МВФ	Коефіцієнт ризику активів	Дебіторська заборгованість / (Страхові премії + Сума відшкодувань від перестраховиків)	Характеризує кредитну політику страхової компанії та її потенційний ризик погіршення якості активів
МВФ	Коефіцієнт достатності страхових резервів	Чисті страхові резерви / Середній обсяг страхових премій за останні 3 роки	Свідчить про адекватність сформованих страхових резервів з огляду на надходження страхових платежів

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
МВФ	Коефіцієнт стійкості менеджменту	Адміністративні витрати / Страхові премії	Характеризує рівень витрат у сукупних страхових надходженнях
ТРП	Коефіцієнт ризику страхування	Чисті страхові премії / Капітал	Показує, скільки чистих премій припадає на одиницю капіталу
-	Коефіцієнт незалежності	Залучений капітал / Власний капітал	Характеризує незалежність страхової компанії від зовнішніх джерел
-	Коефіцієнт запасу платоспроможності	Фактичний запас платоспроможності / Нормативний запас платоспроможності	Характеризує такий фінансовий стан, при якому страхова компанія здатна виконувати свої зобов'язання
-	Коефіцієнт збитковості страхових операцій	Страхові відшкодування / Страхові премії	Характеризує рівень виплат та дозволяє зіставити витрати на виплату відшкодувань страховика з прийнятим страховою відповідальністю
<i>умовні позначення :</i>			
<i>вітчизняний досвід ТРП - тести раннього попередження</i>		<i>закордонний досвід, у т.ч. МВФ - рекомендації Міжнародного валютного фонду</i>	

Як видно з табл. 1, у складі показників оцінки стресостійкості страхових компаній виокремлено 6, які використовуються у міжнародному, та 3 - у вітчизняному досвіді систем регулювання діяльності страхових компаній. З метою обґрунтування репрезентативності вибірки даних, відібрано наступні показники: частка аналізованих компаній за розміром валових премій та страхових відшкодувань, коефіцієнт концентрації. Достатність та значущість відібраних показників перевірено із використанням факторного аналізу. Встановлено, що показники є значущими, їх кількість описує 80,5 % мінливості 22 показників.

Слово «пруденційний» походить від англійського «prudential», що перекладається як «розсудливий». Пруденційний нагляд – це система наглядових процедур Нацкомфінпослуг за дотриманням фінансовою установою (страховою компанією) пруденційних правил, яка дозволяє зменшити наглядове навантаження на фінансові установи (страхові компанії), діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед клієнтами, і посилити наглядові зусилля за установами, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань [10].

Використання теорії нечітких множин має суттєві переваги. Беручи до уваги те, що

методичний підхід – це сукупність методів, прийомів для вирішення поставлених завдань, ми розробили методичний підхід до оцінки стресостійкості страхових компаній, який зображено на рис 2.

Як видно з рис. 2, методичний підхід ґрунтується на відкритій інформації (річний фінансовий звітності страхових компаній), такий вид оцінювання є простим у застосуванні та придатним для самостійного використання керівниками страхових компаній, регулятором та споживачам страхових послуг.

Пруденційний нагляд може здійснюватися на основі дотримання вимог або на основі оцінки ризиків. Використання розробленого методичного підходу дозволяє страховим компаніям використовувати отримані результати для обґрунтованого ухвалення рішень стосовно результатів пруденційного нагляду, споживачам страхових послуг - вибору страхової компанії.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, розроблено методичний підхід до оцінки стресостійкості страхової компанії для визначення рівня її здатності забезпечувати стан рівноваги під дією факторів ризиків на основі встановлених граничних значень обраних показників з урахуванням мікропруденційних індикаторів стійкості страхових компаній.

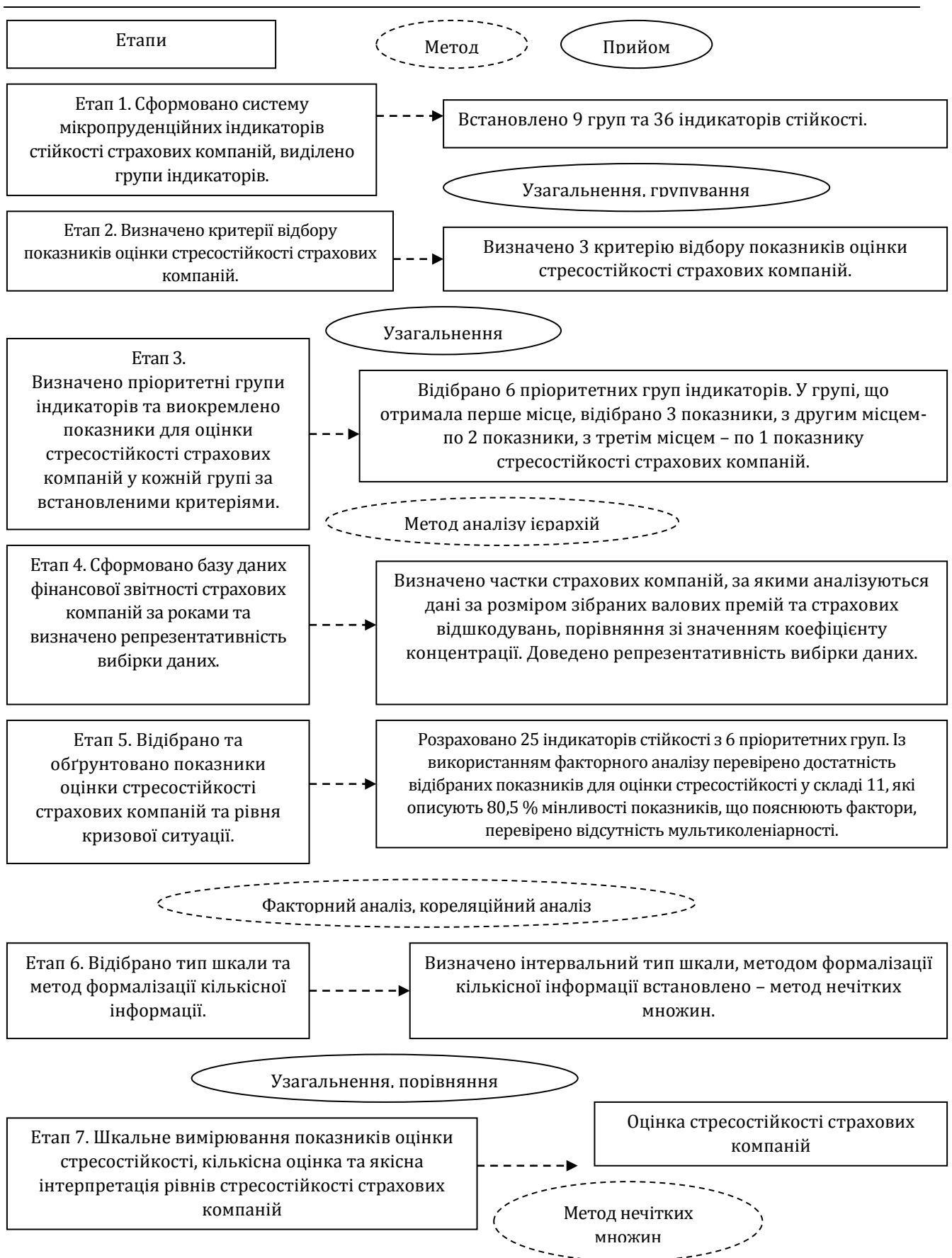

Рис. 2. Методичний підхід до оцінки стресостійкості страхових компаній

Список літератури

1. Методика оцінки стресостійкості страхових компаній (інших, ніж страхування життя) / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова : Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. – № 48364, від 18 березня 2013 р.; заява 48682 (18.01.2013 р.) // Офіційний бюлетень Державної служби інтелектуальної власності «авторське право та суміжні права» № 30.
2. Луданов, О. В. Совершенствование методов управления межбанковским рынком в период реформирования кредитной системы : дис. канд. экон. наук. : 08.00.10. – Финансы, денежное обращение и кредит / О. В. Луданов. – Нижний Новгород, 2012. – 27 с.
3. Потравный, М. И. Методы оценки рыночного риска инвестиций в ценные бумаги на Российском фондовом рынке : автореф. дис.. канд. экон. наук: спец. 08.00.10. – Финансы, денежное обращение и кредит / М. И. Потравный. – М., 2008. – 22 с.
4. Тенетник, О. С. Стратегии эффективного размещения средств в фонды коллективного инвестирования : автореф. дис.. канд. экон. наук: спец. 08.00.10. – Финансы, денежное обращение и кредит / О. С. Тенетник. – М., 2010. – 24 с.
5. Тютюнникова, М. В. Система управления экономическими рисками (на материалах банковской системы РК) : автореф. дис.. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (по отраслям и сферам деятельности) / М. В. Тютюнникова. – Алматы, 2010. – 34 с.
6. Ачкасова, С. А. Вибір пріоритетного методу побудови стрес-тесту при оцінці стресостійкості страхових компаній / С. А. Ачкасова // Управління розвитком. – 2011. – № 5 (102). – С. 50–51.
7. Ачкасова, С. А. Доцільність використання оцінки стресостійкості страхових компаній у пруденційному нагляді / С. А. Ачкасова // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. – 2012. – № 2. – С. 111–118.
8. Ачкасова, С. А. Методичні підходи до розробки стрес-тесту як інструменту оцінки стресостійкості страхових компаній / С. А. Ачкасова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / С. А. Ачкасова / Національний університет державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znpnudps/index.html>.
9. Ачкасова, С. А. Обґрунтування доцільності створення методики оцінки стресостійкості страхових компаній / С. А. Ачкасова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2010. – № 1(8) / 2010. – Ч.2. – С. 91–97.
10. Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : Розпорядження Держфінпослуг від 15.07.2010 р. №585 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dfp.gov.ua/197.html?&...>

References

1. Vnukova, N. M., & Achkasova, S. A. (2013). Methods of assessing stress insurance (other than life insurance) (inshih, nizh strahuvannya Zhittya [Metodika ocinki stresostijkosti strahovih kompanij (inshih, nizh strahuvannja zhittja)] Kyiv: Official Bulletin of the State Intellectual Property "Copyright and Related Rights".
2. Ludanov, O.V. (2012). Improved management of the interbank market during the reform period the credit system: thesis. Candidate. Economics. Science. : 08.00.10. - Finance, monetary circulation and credit [Sovershenstvovanie metodov upravlenija mezhhbankovskim rynkom v period reformirovanija kreditnoj sistemy : dis. kand. ekon. nauk. : 08.00.10. – Finansy, denezhnoe obracshenie i kredit]. Nizhnij Novgorod
3. Potravnyj, M. I. (2008). Methods of assessing the market risk of investments in securities on the Russian stock market: Author. dis .. Candidate. Economics. Science: special. 08.00.10. - Finance, monetary circulation and credit [Metody ocenki rynochnogo riska investicij v cennye bumagi na Rossijskom fondovom rynke : avtoref. dis.. kand. ekon. nauk: spec. 08.00.10. – Finansy, denezhnoe obracshenie i kredit]. Moscow.
4. Tenetnik, O. S. (2010). Strategies for effective placement of funds in collective investment funds: Author. dis .. Candidate. Economics. Science: special. 08.00.10. - Finance, monetary circulation and credit [Strategii effektivnogo razmecshenija sredstv v fondy kollektivnogo investirovanija : avtoref. dis.. kand. ekon. nauk: spec. 08.00.10. – Finansy, denezhnoe obracshenie i kredit]. Moscow.
5. Tjutjunnikova, M. V. (2010). The control system of economic risks (on the materials of the banking system of Kazakhstan): Author. dis .. Candidate. Economics. Science: special. 08.00.05 - Economics and National hozyaystvomt [Sistema upravlenija ekonomicheskimi riskami (na materialah bankovskoj sistemy RK) : avtoref. dis.. kand. ekon. nauk: spec. 08.00.05 – Ekonomika i upravlenie narodnym hozjajstvomt. Almaty.
6. Achkasova, S. A. (2011). Choice the preferred method of constructing stress test in evaluating stress insurance companies [Vibir prioritetnogo metodu pobudovi stres-testu pri ocinci stresostijkosti strahovih kompanij]. Development Management, 5, 50-51.

-
7. Achkasova, S. A. (2012). The feasibility of using stress assessment insurance companies in prudential supervision [Docil'nist' vikoristannja ocinki stresostijkosti strahovih kompanij u prudencijnomu nagljadi]. Bulletin of the International Slavic University, 2, 111-118.
 8. Achkasova, S. A. (2010). Methodological approaches to the development of stress testing as a tool for assessing the stress of insurance companies [Metodichni pidhodi do rozrobki stres-testu jak instrumentu ocinki stresostijkosti strahovih kompanij]. Irpin: National University of State Tax Service of Ukraine. Retrieved April 12, 2013, from : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znpnudps/index.html>.
 9. Achkasova, S. A. (2010). Rationale create a methodology for assessing the stress of insurance companies [Obruntuvannja docil'nosti stvorennja metodiki ocinki stresostijkosti strahovih kompanij]. Financial and credit activity: problems of theory and practice, 2, 91-97.
 10. The concept of introducing prudential supervision of non-bank financial institutions and programs for the system of prudential supervision of non-bank financial institutions: FSR dated 15.07.2010 № 585. [Konceptija zaprovadzhennja prudencijnogo nagljadu za nebankivs'kimi finansovimi ustanovami ta Programi rozvitku sistemi prudencijnogo nagljadu za nebankivs'kimi finansovimi ustanovami : Rozporjadzhennja Derzhfinposlug vid 15.07.2010 r. №585]. Retrieved April 12, 2013, from : <https://www.dfp.gov.ua/197.html?&...>

Стаття надійшла до редакції 12.04.2013 р.